

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.ю.н. Маргарита Чинова - назначена със заповед на Ректора на ЮЗУ „Н. Рилски“ № 1559/15.07.2021г. за член на научното жури за публична защита на дисертационния труд на

Миряна Илчева Илчева

докторант в самостоятелна форма на обучение

**на тема: „НОВ НАКАЗАТЕЛНО-ПРОЦЕСУАЛЕН ПОДХОД КЪМ ЖЕРТВИТЕ
НА ПРЕСТЪПЛЕНИЯ В БЪЛГАРИЯ“**

за присъждане на образователната и научна степен ДОКТОР в Научна област

3. Социални, стопански и правни науки по Професионално направление 3.6

Право, научна специалност Наказателен процес

1. Кратки биографични данни за докторанта

Миряна Илчева Илчева е Магистър по право, завършила е специалност "Право" в Юридическия факултет на Софийския университет "Св. Климент Охридски" през 2002 г. Тя е и Магистър по Международно хуманитарно право, като тази степен е придобила през 2007 г. след обучение в Женевската академия по права на човека и международно хуманитарно право. През м. юни 2019 г. е зачислена за докторант на самостоятелна подготовка по Наказателен процес в Катедра „Публичноправни науки“ на Правно-историческия факултет на ЮЗУ „Н. Рилски“. След ускорено изпълнение на задачите по индивидуалния учебен план, през 2021 г. е отчислена с право на защита. На представения дисертационен труд по съответния административен ред е даден ход на публичната защита.

Миряна Илчева е работила като програмен/правен сътрудник в Българския Хелзинкски комитет, била е юрист в Програмата за наказателноправна реформа на Американската асоциация на юристите, Правна инициатива за Централна Европа и

Евразия, като най-голяма част от професионалния си стаж – от 2007г. до 2021г. е придобила на различни длъжности в Центъра за изследване на демокрацията. Тази професионална кариера, посветена най-вече на защита правата на човека, правата на жертвите на престъпления и реформата на наказателното правосъдие, се е отразила особено благоприятно при разработването на дисертационния ѝ труд. Има 16 публикации по темата на дисертацията, 7 на български език и 9 на английски език. Общият брой на публикациите ѝ /някои в съавторство/ е 29. Участвала е в 17 национални и европейски научно-изследователски проекти с европейско и друго финансиране в областта на подобряване на достъпа до правосъдие на жертвите на престъпления, оценка на риска от изолация на обвиняеми лица, изследване на измеренията на организираната престъпност и терористичните мрежи и представяне на ефективни решения на професионалистите, домашното насилие и насилието, основано на пола, расизма и ксенофобията, и редица др. Видно от приложената справка, спазени са минималните национални изисквания по чл. 2б, ал. 2 и 3 от ЗРАСРБ за придобиване на образователната и научна степен „доктор”.

2. Оценка на научните и практически резултати и приноси в дисертацията

Темата на дисертацията е безспорно значима и актуална, тъй като жертвата на престъплението дълго време бе negliжирана от наказателно-процесуалната доктрина и законодателя. Едва сравнително наскоро тя бе „преоткрита“ за целите на наказателния процес и получи правна уредба в Наказателно-процесуалния кодекс и в някои други свързани закони. Подобрена бе и практиката по нейната защита. И макар, че бяха публикувани и някои научни изследвания, те касаят отделни фрагменти на участието на жертвата в наказателното производство, и то преди всичко в съдебната фаза.

Същевременно, правната уредба на европейско и глобално ниво е твърде динамична, особено в последните декади. Множество актове на ООН, ЕС и Съвета на Европа настояват за издигане на наказателно-процесуалния статут и по-пълна защита на пострадалите от престъпления, особено в първата фаза на наказателното производство – досъдебната, когато тази защита е и най-необходима. Дисертантът правилно е установил, че възприетите решения от българския законодател и практика в това отношение изостават от съвременните тенденции и постижения в

сравнителен план. Стигайки до извода, че е нужен нов наказателно-процесуален подход за по-пълноценна, комплексна защита на изправната страна в наказателното правоотношение, както в процеса, така и извън него, Миряна Илчева се заема с амбициозната задача да направи нова теоретична интерпретация на редица установени в доктрината и практиката положения и да предложи варианти на решения, съобразени с изискванията на международните инструменти и най-добрите практики в сравнителен план. Тази задача е изпълнена успешно. Разработеният труд е не само безспорно дисертабилен, но и представлява сам по себе си принос за наказателно-процесуалната наука.

Ангажирането с разработването на подобна сложна, многоаспектна проблематика предполага много добро познаване както на националната законова уредба, така и на релевантната международноправна регулация и на съдебната практика. Съществуват категорични доказателства, че дисертантът познава "отвътре" тематиката на национално и наднационално ниво, работата не е само теоретична, а е насочена и към законодателството и практиката и цели тяхното усъвършенстване. Представеният труд е изследван от 249 стр., заедно с едно приложение и библиография. Изложението е структурирано в четири глави и включва също така увод и заключение.

В Увода е обоснована актуалността и значимостта на темата, както за политиците, така и за законодателя и практиците, а и за силно виктимизираното ни общество, в което вероятността всеки един да стане жертва на престъпление е голяма и нараства. Ето защо добре функциониращото наказателно правосъдие, както и другите механизми за защита на жертвите, са есенциални.

В Глава I „Положението на жертвите на престъпления в българското право“ детайлно е разгледана общата уредба, статута и най-вече правата на жертвите по Наказателно-процесуалния кодекс и други закони. Те не са само коментирани, а разгледани през призмата на основополагащата Директива 2012/29/ЕС за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления и други международни актове. След прецизен анализ, докторантът стига до извода, че в глобалните и европейски стандарти над по-тясното процесуално понятие „пострадал“ доминира по-широката виктимологична категория „жертва“. Отчетени са съществуващите разграничения

между понятията жертва и пострадад в българската правна и криминологична теория. Формира се извод и аргументирано се отстоява цялостното възприемане на понятието „жертва“ в българския наказателен процес и наказателно законодателство с оглед съобразяване на българското наказателно правосъдие с европейските и международни стандарти, и консолидирането на наказателноправната система на ЕС. Като аргумент се посочва, че понятието жертва се използва вече и в редица други свързани закони, а и в съдебната практика по наказателни дела. Ощетеното юридическо лице следва да запази наименованието си, според докторанта, но държавите могат да го включат при прилагането на стандартите на Директивата за жертвите.

Тази теза, макар и авангардна за българската правна традиция, следва да бъде оценена. Напълно в иновационен дух, който пронизва цялата дисертация, Миряна Илчева е направила терминологичната замяна в труда си, като е изтъкнала и други убедителни доводи. Ето защо още тук може да се констатира приносен момент.

В глава първа е уточнено, че изложението засяга преди всичко правата на жертвата като такава, и като свидетел, и само някои аспекти на правата ѝ като страна в съдебната фаза - граждански ищец, частен обвинител или частен тъжител. Това е логично и оправдано, тъй като именно това е центърът на изследването, а страните в съдебната фаза са предмет на други изследвания. Още повече, че дефицитите в третирането на жертвите са характерни преди всичко за непубличната досъдебна фаза.

Правата на жертвите са разгледани в светлината на основните принципи на наказателния процес и преди всичко осигуряването на право на защита, равенство на гражданите, разкриване на обективната истина и др., и са направени редица предложения, представляващи новост за наказателно-процесуалната теория. Предлага се *de lege ferenda* основни принципи на отразяването на наказателните производства в средствата за масова информация да се включат в НПК, с оглед значителния ефект, което това отразяване може да има върху правата на участващите в процеса.

В главата са обсъдени и подпомагането и компенсацията на жертвите на престъпления, правната уредба относно отделните видове жертви - на домашно

насилие, трафик на хора и др. Анализът е щателен и прецизен, макар и критичен, и води до множество верни изводи и формулирани предложения към бъдещия законодател за подобряване транспонирането на европейските и глобални стандарти и спрямо българските жертви.

В Глава II „Правото на Европейския съюз и европейските и глобални стандарти за правата на жертвите в наказателния процес“ се проследява в хронологичен план цялата правна уредба на ЕС относно жертвите, включително и релевантните разпоредби на Договора за функционирането на ЕС. Разгледани са внимателно различни актове и стратегически документи, с акцент върху Директивата за жертвите и Указанията за нейното прилагане. Търсят се и се откриват недоизползвани насоки за усъвършенстване на българската правна уредба, както и на законодателството на ниво ЕС. От същата изходна точка стартира и изследването на стандартите на Съвета на Европа и на ООН, съдържащи се в многобройни конвенции, декларации и препоръки, които авторът отлично познава. Част от тях са общи, част - специализирани, касаещи отделни видове жертви. Специално внимание е отделено на регулацията относно жертвите в Римския статут на Международния наказателен съд. Въз основа на този пространен анализ по-нататък се правят изводи за полезни нововъведения в българското право - например, предотвратяване на вторичното виктимизиране на жертвите в хода на наказателното производство чрез минимизиране на медицинските прегледи и разпитите; въвеждането на т. нар. периоди за размисъл и възстановяване, лица за подкрепа, с които жертвите да участват в наказателния процес, обосновава се необходимостта от въвеждането на категорията „особено уязвима жертва“, със съответните ѝ процесуални проекции, и др.

Глава III “Приемане на европейските и глобални стандарти в областта на правата на жертвите на престъпления и по-нататъшно усъвършенстване на правото и практиките в Европейския съюз с оглед на участието на жертвите в наказателното производство” отива още по-нататък, като предлага конкретни мерки и механизми за постигане на набелязаните цели. Тези мерки се простират на различни нива – наказателно-процесуално, административно, практическо. Теоретически е много добре обоснована връзката между правата на жертвите в наказателния процес и тяхната цялостна защита и подкрепа. Това придава силно

интердисциплинарен характер на труда. Освен, че се предлагат координационни механизми между всички заинтересувани органи и институции, изследва се влиянието и на мониторинговите механизми GRETA и GREVIO, функциониращи в рамките на Съвета на Европа и оказващи съществено влияние върху наказателния процес и третирането на жертвите.

В главата са разгледани и нови насоки при уреждането на положението на жертвите във връзка с участието им в наказателния процес. Особен акцент е поставен върху подхода, вземащ измерението на пола. Този подход е изрично застъпен *de lege lata* при защитата на жертвите на трафик на хора, както и на основано на пола насилие. Дисертантът правилно сочи, че измерението на пола е особено важно и с оглед водещия принцип за забрана на дискриминацията в отношението към жертвите. Изтъква се също, че той притежава по-широки измерения и затова по-нататък в изложението се посочва в кои аспекти на защитата и подкрепата на жертвите той все още не е достатъчно застъпен. Нещо повече, в предложенията към бъдещия законодател ясно, конкретно и изчерпателно се сочи кои текстове на НПК следва да се променят, за да се осигури съблюдаването на този подход и се дават примерни, но добре изготвени конкретни редакции на релевантните разпоредби.

Глава четвърта „Защитата на правата на жертвите в България – основни дефицити и примерни предложения за преодоляването им, издигане на наказателно-процесуалния статут на жертвите в България“ включва най-съществените достижения на труда, тъй като на базата на цялостния анализ на релевантното българско законодателство и практика, и най-вече на констатираните проблеми; емпиричното изследване; международната регулация и проучените сравнителни модели и добри образци се правят конкретни предложения с научна и практическа стойност. Те касаят нови теоретично обосновани положения и консолидиране на правната уредба относно жертвата и нейните права и развитието на основните принципи относно третирането на жертвите. Предложенията включват както промени в НПК, така и в редица други свързани закони. Докторантът отчита факта, че има внесен законопроект в този смисъл, анализира го, и без да го преповтаря, отива далеч по-нататък и прави напредничави предложения, целящи по-пълна защита на жертвите в процеса и извън него.

Дисертационният труд завършва със заключение, в което в синтезиран вид са изведени най-важните изводи и предлагани новости. Следва да се подчертае, че в доминиращата си част те са разумни, уместни, оправдани и могат да бъдат подкрепени.

Заслужава да се отбележи и полезността на приложението – информационния лист на емпиричното проучване сред професионалистите в областта на защитата на правата на жертвите, извършено по най-съвременна методология, както и обобщенията въз основа на него. Те са представени по много комуникативен начин - чрез диаграми и графики, голяма част са включени непосредствено в труда и на тяхна основа са фондиращи много от изводите и предложенията на докторанта. Така дисертацията придобива и силен практически компонент.

Особеност на труда и автора е демонстрираната научна смелост при дискутирането на редица въпроси, още повече, че някои от тях са сравнително нови. Това поведение следва да се адмира.

Проучени са значителен брой литературни източници - 111 заглавия на кирилица и 86 на латиница, в доминиращата им част включени в текста; използвани са 20 Интернет източници. Направени са позовавания на 34 актуални и отменени български и международни нормативни актове и стратегически документи. Широко е използвана съдебна практика на българските съдилища, в т. ч. 1 тълкувателно решение, 28 решения и 18 определения. Проучени са 16 дела от юриспруденцията на Европейския съд по правата на човека, както и практика на други юрисдикции. Направени са 371 бележки под линия. Всичко това, освен че доказва широката осведоменост и добросъвестност на докторанта, сочи и на много добри научно-изследователски умения. Дори и когато се води полемика, тонът е етичен и коректен. Собствените тези са убедително и обстойно аргументирани, с подробни и ясно изразени доводи. Стилът на автора е научен. Авторефератът е изготвен съгласно правилата и правилно, пълно и точно отразява достиженията на труда. Не съм забелязала признаци на плагиатство.

Най-значимите приноси в дисертацията могат да бъдат обобщени така:

-Трудът „Нов наказателно-процесуален подход към жертвите на престъпления в България“ е сериозно научно изследване, представляващо критичен, задълбочен и прецизен анализ на редица дискуссионни и нерешени в теорията и практиката въпроси със законодателна, научна и практическа стойност.

-В изследването са интерпретирани по нов начин или за пръв път проблеми, които до момента не са били обект на разискване

-Извършен е щателен анализ на относимата съдебна практика на българските съдилища, практиката на Европейския съд по правата на човека и на Международния наказателен съд в Хага

-Генерирани са множество рационални предложения за усъвършенстване на законодателството и практиката, които отговарят на актуалните изисквания спрямо държавните органи, ангажирани с разследването, разглеждането и решаването на наказателни дела, свързани преди всичко с участието на жертвите в наказателния процес

-Направени са предложения и за извънпроцесуалната защита на жертвите на престъпления, в това число и към различни административни органи и неправителствения сектор.

В по-конкретен план, освен вече изтъкнатите, трябва изрично да се посочат следните новости, представляващи малка част от предлаганите нововъведения:

- Изготвена е изцяло и по правилата на законодателната техника разширена глава Осма от НПК, озаглавена „Жертва“. В нея е отразена преосмислената концепция за жертвата и е предложен голям пакет от права, значително надхвърлящи актуалната правна уредба и кореспондиращи с европейските и глобалните стандарти.
- Направени са 23 предложения за изменение и допълнение на НПК, целящи: въвеждането на измерението на пола във всички относими действия по НПК, като е дадена и дефиниция за „съобразяване с пола“; подобряване на регламента на мерките за защита; въвеждане на понятието лица и организации за подкрепа на жертвата и конкретно ситуиране на участието им в наказателния процес; подобряване на правната уредба относно споразумението за решаване на наказателното дело и др.

- Направени са 8 предложения към Закона за подпомагане и финансова компенсация на пострадали от престъпления, целящи уеднаквяване на терминологията, усъвършенстване режима за подпомагане, практическа помощ и финансова компенсация на жертвите, и др.
- Изготвени са 3 предложения към Закона за защита на лица, застрашени във връзка с наказателното производство, 1 към Закона за правната помощ, все в посока по-пълна защита на жертвите.
- Предложени са механизми за развитието на насочването към услуги за подкрепа.
- Обоснована е необходимостта от задълбочена специализация и обучение на работещите с жертви и др.

3.Критични бележки и препоръки

Към дисертационния труд могат да се отправят следните критични бележки и препоръки:

В някои случаи, поради голямата информация, която се интерпретира, той става нелесно четим. Структурата може малко да се оптимизира, за да се избегнат някои дублирания. Предложенията към законодателя са изключително много и макар и добре обосновани и състоятелни, и същевременно авангардни, е възможно да не бъдат взети всички предвид незабавно. Това следва да стимулира автора да продължи тяхното отстояване, тъй като те са в правилната насока.

Тези бележки обаче не се отразяват по никакъв начин на цялостните ми положителни впечатления от труда, а само целят да го подобрят при работа върху него за в бъдеще. Препоръчвам, след малка редакция, неговото публикуване.

4.Заклучение

В дисертацията се съдържат многобройни важни теоретични обобщения и изводи, иновационни идеи, представляващи приноси с научен и приложен характер, които обогатяват наказателно-процесуалната теория. Затова считам, че представеният труд покрива изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за приложението му и

Вътрешните правила за развитие на академичния състав на ЮЗУ „Н. Рилски” относно присъждане на ОНС „Доктор”.

Ето защо давам на дисертационния труд на докторанта Миряна Иличова Илчева положителна оценка и считам, че тя следва да получи образователната и научната степен ДОКТОР по професионално направление 3.6 Право /Наказателен процес/.

30 Август 2021г.

Рецензент:

Проф. д.ю.н. М. Чинова

REVIEW

by Prof. Margarita Chinova, DSc - appointed by order of the Rector of the South - West University "N. Rilski" № 1559/15.07.2021 for a member of the scientific jury for the public defense of the thesis of

Miryana Ilichova Ilcheva

PhD student on individual preparation

on the topic: "A NEW CRIMINAL PROCEDURE APPROACH TO THE VICTIMS OF CRIME IN BULGARIA"

for awarding of the educational and scientific degree DOCTOR in Scientific field 3. Social, economic and legal sciences in Professional field 3.6 Law, scientific specialty Criminal Procedure Law

1. Brief biographical data about the PhD student

Miryana Ilichova Ilcheva has a Master's degree in Law, she graduated in Law from the Faculty of Law of the Sofia University "St. Kliment Ohridski" in 2002. She also has a Master's degree in International Humanitarian Law, obtaining this degree in 2007 after training at the Geneva Academy of Human Rights and International Humanitarian Law. In June 2019 she was enrolled as a PhD student on individual preparation in Criminal Procedure at the Department of Public Law of the Faculty of Law and History of South-West University N.Rilski. After accelerated implementation of the tasks of the individual curriculum, in 2021 she graduated with the right to defense. The thesis presented is given a course towards public defense according to the respective administrative order.

Miryana Ilcheva worked as a program/legal assistant in the Bulgarian Helsinki Committee, was a lawyer in the Criminal Law Reform Program of the American Bar Association, Central European and Eurasian Law Initiative. For the most of her years of professional experience -

since 2007 until 2021 - she acquired various positions at the Center for the Study of Democracy. This professional career, mainly dedicated to the protection of human rights, the rights of victims of crime and the reform of criminal justice, has had a particularly favorable effect on the development of her thesis. The student has 16 publications on the topic of the thesis, 7 in Bulgarian and 9 in English. The total number of her publications /some co-authored/ is 29. She participated in 17 national and European research projects with European and other funding in the field of improving access to justice for victims of crime, risk assessment of isolation of accused persons, researching the dimensions of organized crime and terrorist networks and presenting effective solutions to professionals, domestic violence and gender-based violence, racism and xenophobia, and many others. As can be seen from the attached reference, the minimum national requirements under Art. 2b, para. 2 and 3 of Law on the Development of Academic Staff in the Republic of Bulgaria for acquiring the educational and scientific degree "Doctor" have been met.

2. Evaluation of the scientific and practical results and contributions of the thesis

The topic of the thesis is undoubtedly significant and relevant, as the victim of the crime has long been neglected by the criminal procedure doctrine and the legislator. It was only relatively recently that it was "rediscovered" for the purposes of criminal procedure and received legal regulation in the Code of Criminal Procedure and in some other related laws. The practice of victims' protection has also been improved. Although some scientific studies have been published, they concern individual fragments of the victim's involvement in criminal proceedings, especially in the trial phase.

At the same time, the legal framework at European and global level is very dynamic, especially in recent decades. Numerous acts of the UN, the EU and the Council of Europe call for the victim's status in criminal procedure to be raised and for victims of crime to be more fully protected, especially in the first phase of criminal proceedings - pre-trial, where such protection is most needed. The thesis has correctly established that the decisions adopted by the Bulgarian legislator and practice in this regard lag behind modern trends and achievements. Concluding that a new criminal procedure approach is needed for a more complete, complex protection of the non-guilty party in the criminal legal relationship, both in

the criminal process and outside it, Miryana Ilcheva undertakes the ambitious task of making a new theoretical interpretation of a number of situations established in the doctrine and practice and to offer different solutions, compliant with the requirements of the international instruments and the comparative best practices. This task has been completed successfully. The developed work is not only undisputably a proper PhD thesis, but also represents in itself a contribution to the criminal procedural science.

Commitment to the development of such a complex, multifaceted issue presupposes a very good knowledge of both the national legislation and the relevant international legal regulation and case law. There is strong evidence that the PhD student knows "inside out" the topic at the national and supranational level, the work is not only theoretical but also focused on legislation and practice and aims to improve them. The presented work is a study of 249 pages, together with an appendix and a bibliography. The presentation is structured in four chapters and also includes an introduction and a conclusion.

The **Introduction** substantiates the topicality and significance of the subject, both for politicians and for the legislator and practitioners, as well as for our highly victimized society, in which the probability of everyone becoming a victim of crime is high and growing. That is why a well-functioning criminal justice system, as well as other mechanisms for protecting victims, are essential.

Chapter I "The Situation of Victims of Crime in Bulgarian Law" examines in detail the general framework, the status and especially the rights of victims under the Code of Criminal Procedure and other laws. They are not only commented on, but viewed through the prism of the fundamental Directive 2012/29/EU establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime and other international instruments. After a precise analysis, the PhD student comes to the conclusion that in the global and European standards the wider victimological category of "victim" dominates over the narrower procedural concept of "injured party". The existing distinctions between the concepts of injured party and victim in the Bulgarian legal and criminological theory are taken into account. A conclusion is formed and the overall perception of the concept of "victim" in the Bulgarian criminal procedure and substantive criminal legislation is argued in order for Bulgarian criminal justice

to comply with European and international standards, and for the consolidation of the EU criminal justice system. As an argument, it is pointed out that the term ‘victim’ is already used in a number of other related laws, as well as in the case law on criminal cases. The aggrieved legal entity should keep its name, according to the PhD student, and states may include it in the application of the standards of the Victims’ Directive.

This statement, although avant-garde for the Bulgarian legal tradition, should be appreciated. Completely in an innovative spirit, which permeates the entire dissertation, Miryana Ilcheva has made this terminological change in her work, pointing out other convincing arguments. That is why a contributive element can be ascertained already here.

Chapter one states that the work primarily concerns the rights of the victim as such and as a witness, and only some aspects of their rights as parties to the trial - civil plaintiff, private prosecutor or private complainant. This is logical and justified, as this is the center of the study, and the parties in the trial phase are the subject of other studies. Moreover, deficits in the treatment of victims are characteristic above all of the non-public pre-trial phase.

The rights of victims are considered in the light of the basic principles of the criminal procedure and, above all, the provision of the right to protection, equality of citizens, disclosure of the objective truth, etc., and a number of proposals made are new for the criminal procedure theory. It is proposed *de lege ferenda* to include basic principles of the coverage of criminal proceedings in the media in the Criminal Procedure Code, in view of the significant effect that this coverage may have on the rights of those involved in the process.

The chapter also discusses the assistance and compensation of victims of crime, the legal framework for the different types of victims – those of domestic violence, human trafficking and others. The analysis is thorough and precise, although critical, and leads to many correct conclusions and formulated proposals to the future legislator to improve the transposition of European and global standards to the benefit of Bulgarian victims.

Chapter II "European Union law and European and global standards on the rights of victims in criminal proceedings" traces in chronological order all EU legislation on victims,

including the relevant provisions of the Treaty on the Functioning of the EU. Various acts and strategic documents have been carefully examined, with a focus on the Victims' Directive and the Guidelines for its implementation. Unused guidelines for improving the Bulgarian legal framework, as well as the legislation at the EU level are sought and found. From the same starting point, the study of the standards of the Council of Europe and the UN, contained in numerous conventions, declarations and recommendations, which the author is well acquainted with, commenced. Some of them are general, some - specialized, concerning individual types of victims. Special attention is paid to the regulation on victims in the Rome Statute of the International Criminal Court. Based on this extensive analysis, further conclusions are drawn about useful innovations in Bulgarian law - for example, prevention of secondary victimization of victims in the course of criminal proceedings by minimizing medical examinations and interrogations; the introduction of the so-called periods of reflection and recovery, support persons with whom the victims can participate in the criminal proceedings, justification of the need to introduce the category of "particularly vulnerable victim", with its respective procedural projections, etc.

Chapter III "Adoption of European and global standards in the field of the rights of victims of crime and further improvement of law and practice in the European Union with a view to the participation of victims in criminal proceedings" goes even further, proposing concrete measures and mechanisms for achieving the set goals. These measures extend to different levels - criminal procedure, administrative, practical. Theoretically, the relationship between the rights of victims in criminal proceedings and their overall protection and support is very well founded. This gives a highly interdisciplinary character to the work. In addition to proposing coordination mechanisms between all relevant authorities and institutions, the impact of the GRETA and GREVIO monitoring mechanisms, operating within the Council of Europe and having a significant impact on the criminal process and the treatment of victims, is also being examined.

The chapter also discusses new guidelines for regulating the situation of victims in connection with their participation in criminal proceedings. Special emphasis is placed on the approach that takes into account the dimension of gender. This approach is explicitly advocated *de lege lata* in the protection of victims of human trafficking as well as gender-based violence. The

dissertation rightfully points out that the gender dimension is particularly important in view of the guiding principle of non-discrimination against victims. It is also pointed out that it has a broader dimension and therefore further in the work it is indicated in which aspects of the protection and support of victims it is still not sufficiently represented. Moreover, the proposals to the future legislator clearly, specifically and comprehensively indicate which texts of the CPC should be amended to ensure compliance with this approach and provide sample but well-drafted specific revisions of the relevant provisions.

Chapter Four "Protection of the Rights of Victims in Bulgaria - Major Deficits and Proposals for Overcoming Them, Raising the Criminal Procedure Status of Victims in Bulgaria" includes the most significant achievements of the work, as, based on the overall analysis of the relevant Bulgarian legislation and practice, and especially of the identified problems; empirical research; international regulation and the comparative models and good examples studied the thesis makes concrete proposals with scientific and practical value. They concern new theoretically sound proposals and the consolidation of the legal framework regarding the victim and their rights and the development of the basic principles on the treatment of victims. The proposals include changes to the CPC as well as a number of other related laws. The PhD student takes into account the fact that a bill has been submitted in this sense, analyzes it, and without repeating it, goes far further and makes progressive proposals aimed at better protection of victims in the criminal procedure and beyond.

The dissertation ends with a conclusion, in which the most important conclusions and proposed novelties are presented in a synthesized form. It should be emphasized that, for the most part, they are reasonable, relevant, justified and can be supported.

The usefulness of the appendix is also worth noting - the information sheet of the empirical study among professionals in the field of protection of victims' rights, conducted according to the most modern methodology, as well as the summaries based on it. They are presented in a very user friendly way - through diagrams and graphs, most of them are directly included in the work and many of the conclusions and proposals of the PhD student are founded on their basis. Thus, the thesis acquires a strong practical component.

A distinct feature of the work and the author is the demonstrated scientific courage in discussing a number of issues, many of them are relatively new. This approach should be admired.

A significant number of literary sources have been studied - 111 titles in Bulgarian and 86 in English, the predominant part of which are included in the text; 20 Internet sources were used. References are made to 34 current and repealed Bulgarian and international normative acts and strategic documents. The case law of the Bulgarian courts is widely used, including 1 interpretative decision, 28 decisions and 18 rulings. 16 cases from the jurisprudence of the European Court of Human Rights have been studied, as well as the practice of other jurisdictions. 371 footnotes were made. All this, in addition to the proven wide information and conscientiousness of the PhD student, also indicates very good research skills. Even when there is controversy, the tone is ethical and correct. The student's own theses are convincingly and thoroughly argued, with detailed and clear arguments. The author's style is in accordance with scholarly rules. The abstract is prepared according to the rules and correctly, completely and accurately reflects the achievements of the work. I have not noticed any signs of plagiarism.

The most significant contributions of the thesis can be summarized as follows:

- The work "New Criminal Procedure Approach to Victims of Crime in Bulgaria" is a significant scholarly study, representing a critical, in-depth and precise analysis of a number of issues of legislative, scientific and practical significance, debatable and unresolved in theory and practice.
- The study interprets in a new way or for the first time problems that have not been discussed so far.
- A thorough analysis of the relevant case law of the Bulgarian courts, the case law of the European Court of Human Rights and the International Criminal Court in The Hague is made.
- Numerous rational proposals have been generated for the improvement of the legislation and practice, which answer the current requirements for the state

bodies, engaged in the investigation, prosecution and resolution of criminal cases, related primarily to the participation of the victims in the criminal process.

- Proposals have been made for the extra-procedural protection of victims of crime, including to various administrative bodies and the non-governmental sector.

In more specific terms, in addition to those already highlighted, the following innovations should be explicitly mentioned, representing only a small part of the proposed innovations:

- An extended Chapter Eight of the Criminal Procedure Code, entitled "Victim", has been prepared in full and according to the rules of legislative technique. It reflects the reinvented concept of the victim and proposes a large package of rights that go far beyond the current legal framework and correspond to European and global standards.
- 23 proposals for amendment and supplementation of the CPC have been made, aiming at: the introduction of the gender dimension in all relevant actions under the CPC, with a definition for "gender compliance" being given; improving the regulation of protection measures; introduction of the concept of persons and organizations for support of the victim and specific placement of their participation in the criminal process; improving the legal framework regarding the agreement for resolving the criminal case, etc.
- Eight proposals were made to the Law on Assistance and Financial Compensation to Victims of Crimes, aiming at unification of terminology, improvement of the assistance regime, practical assistance and financial compensation of victims, etc.
- Three proposals have been prepared to the Law on Protection of Persons Endangered in Connection in Criminal Proceedings, one to the Law on Legal Aid, all in the direction of more complete protection of victims.
- Mechanisms have been proposed for the development of referral to support services.
- The need for in-depth specialization and training of officers working with victims, etc. is justified.

3. Critical remarks and recommendations

The following critical remarks and recommendations can be addressed to the dissertation:

In some cases, due to the large amount of information that is interpreted, it becomes difficult to read. The structure can be slightly optimized to avoid some duplication. The proposals to the legislator are extremely numerous and, although well-founded and substantial, and at the same time avant-garde, it is possible that not all of them will be taken into account immediately. This should nevertheless encourage the author to continue to stand up for them, as they are in the right direction.

However, these remarks do not affect in any way my overall positive impressions of the work, but only aim to improve it when working on it in the future. I recommend, after a small editing, its publication.

4. Conclusion

The dissertation contains numerous important theoretical summaries and conclusions, innovative ideas, representing contributions of scientific and applied nature, which enrich the theory of criminal procedure. Therefore, I confirm that the presented work meets the requirements of the Law on the Development of Academic Staff in the Republic of Bulgaria, the Regulations for its Implementation and the Internal Rules for the Development of the Academic Staff of South-West University "N. Rilski", regarding the awarding of the educational and scientific degree Doctor.

That is why I give to the dissertation of the PhD student Miryana Ilichova Ilcheva a positive assessment and I propose that she should receive the educational and scientific degree DOCTOR in professional field 3.6 Law /Criminal Procedure Law/.

August 30, 2021

Reviewer: Prof. M. Chinova, DSc